

Bibó István szalagavató beszéde **Elhangzott a 2004. november 26-án**

Kedves tizenkettedikesek, kedves Szülők, családtagok, barátok, kedves vendégeink!

Nemrég, szinte véletlenül tűnt fel nekem, hogy Márai Sándor, aki 1989-ben bekövetkezett halála óta - nemcsak Magyarországon - reneszánszát éli, s az 1943-ban munkaszolgálatban elpusztult Bálint György, akinek újságírói életművével csak az Ady és Kosztolányi vetekedhet - mennyire hasonlóan gondolkozott az udvariasságról. Akkor is így van ez, ha egyikük az ünneppel, másikuk az erkölccsel hozza összefüggésbe ezt a fogalmat. Az udvariasságot, amelyet a mai közvélekedés egyre kevésbé vesz komolyan, s a ma embere egyre kevésbé gyakorol; néha mintha nem is tudná, mi az. Engedjék meg, hogy a mai szalagavatót az ő gondolataikkal nyissam meg.

Márai arra biztatja olvasóját - de inkább önmagát - hogy *„Nézz utána, hogy minden napból, a legközönségesebb, legsivárabb hétköznapiól is ünnepet csinálj, ha pillanatokra is! Egy jóindulatú szóval. Méltányos cselekedettel. Udvarias mozdulattal. Nem kell sok az emberi ünnephez. Minden napba belecsempészhetsz valamilyen varázsos elemet, megajándékozhatod magad egy könyv igazságának negyedórás élményével, valamilyen homályos fogalom megismerésének a kielégülésével, környezeted vigasztalásával vagy felderítésével. Az élet gazdagabb lesz, ünnepibb és emberibb, ha megtöltöd a hétköznapi néhány percét a rendkívülivel, az emberivel, a jóindulatúval és az udvariassal - tehát az ünneppel”*. (Márai: Füves könyv, 96-97.)

Bálint György ezt írja 1939 decemberében: *„Az európai háború negyedik hónapjában váratlanul és ijedten gondoltam arra, hogy megőrizték-e hagyományos udvariasságukat a kínaiak és a japánok? A Távol-Keleten már a harmadik éve folyik a háború, a korszerű technika minden eszközével. Vajon meddig áll ellen az áramvonalas hadviselésnek a keleti udvariasság? Mi, európaiak már régóta udvariatlanok vagyunk egymáshoz minden vonatkozásban, de a keletiekben még bízom. Ha a kínaiak és japánok egymással szemben nem is őrizhetik meg a formákat, remélem, hogy otthon, egymás között még udvariasak. Szörnyű volna, ha az utasok gorombáskodnának egymással a tokiói villamoson, és a kínai hadiözvegyek nem köszönnék meg többé lekötő mosollyal a részvénytulajdonosokat. Az udvariasság forma, de nem üres forma. Mély etikai értéke van, mert megkísérli, hogy elviselhetővé tegye az emberi együttélést. Kíméli az érzékenységet, kellemes, jótékony szigetelőként áll indulat és indulat között, megnyugtató, semleges hangulatot teremt. Az emberek általában ingerülten élnek egymás mellett, de az udvarias emberek elrejtik ingerültségüket. Az udvariasság kölcsönös leszerelési egyezmény az egyének között, tehát a béke ügyét szolgálja. Legyünk őszinték, az emberek túlnyomó része nem szereti egymást. Az udvarias nem mutatja ezt, de nem is színleli az ellentétét. Nem szereti, de mindenesetre kíméli a másikat. „Nem szeretem, de azért ő is ember.” - gondolja és eszerint viselkedik, simán, barátságosan, személytelenül. Az udvariasság magasrendű erkölcsi teljesítmény, talán a legtöbb, amit ember embernek adhat. ... Legrégibb és egyben utolsó fellegvára Kelet-Ázsia volt. Remélhetőleg még ellenáll, és nem veszi fel a közvetlen és őszinte európai modort. (Bálint Gy. A toronyőr visszapillant, II, 474-475.)*

Érdemes ezeket a gondolatokat megszívlelni, akkor is, ha leszögezzük: van egyvalami, nevezetesen a szeretet, ami több az udvariasságánál, és ritka esetben - így is mondhatnám: kegyelmi állapotban - ember is adhatja embernek. Ez a tény azonban nem kisebbíti az udvariasság fontosságát. S ha valaki azt állítja, hogy az udvariasság képmutatás, vagy legalábbis az őszinteség hiánya, az téved. Milyen pontos a magyar nyelv, amikor

ünneprontónak nevezi azt, aki az ünnepen is udvariatlan. Az ilyen ember rendszerint büszke arra, hogy ő mindig, mindenhol őszinte, s azután őszinteség címén tesz vagy mond valamit, amit meg lehet és talán meg is kell tenni vagy mondani - csak nem ott, nem akkor, nem úgy. S ezzel a hozzá közel álló vagy vele összezárt embernek veszi el a lendületét, szívja el kedvét, teszi tönkre a napját (az ünnepnapját). Az udvariasság tehát nem kis dolog, s ami jót vele tenni lehet, az nem kevés, hanem sok. Bálint György, amikor az erkölcsre példát hoz, az udvariasság eseteiből választ:

Az erkölcs, bár koronként, nemzetenként, osztályonként és éghajlatonként változik, nagy vonásokban mégis ez: kímélet, összetartás, fegyelem. Kímélni a többi ember létérdekeit, összetartani velük az élet egészen nagy dolgaiban és - amennyire lehet - fegyelmezni támadó ösztöneinket. Nietzsche lenézte az erkölcsöt, a gyengék vér- és dacszövetségének tartotta. Az erkölcs valóban ez, de ezért még nem megvetendő. Gyengék vagyunk, és érdekeink vannak: sajnáljuk, hogy így van, de nem tehetünk róla. Orrunk is van, és ha valaki könnyed közvetlenséggel ránk tüsszent a villamoson, náthát kapunk. Ezt is sajnáljuk, de erről sem tehetünk. Igyekszünk megedzeni ellenálló képességünket, igyekszünk feltalálni a nátha biztos szérumát; de ezen-felül azt is szeretnénk, hogy a szemben ülő utas ne tüsszentsen ránk. Ha ezt a szívességet megteszi nekünk: ez az erkölcs. Ennyi az egész, és mégis milyen sok. (B.Gy. I,461.)

Kedves és szép tizenkettedikesek, ma nektek is és nekünk is, mindnyájunknak ünnepünk van; méghozzá olyan, amelyen sok alkalom, de olykor nagy szükség is van az udvariasságra. Jó dolgot cselekszetek, ha éltek ezekkel az alkalmakkal. Szép estét, jókedvet, vidám ünneplést kívánok mindnyájatoknak. A szalagavató bált megnyitom.